

**Mažojo varpenio (*Botrychium simplex*),
smiltyninio gvazdikio tipinio porūšio (*Dianthus arenarius* ssp. *arenarius*),
žaliojo sėmainio (*Buxbaumia viridis*) ir stačiosios dirvuolės (*Agrimonia pilosa*)
inventorizacijos pirmieji rezultatai**

NATURALIT

dr. D. Matulevičiūtė, V. Uselis,

VSTT, Metodinis-analitinis centras

2019-11-28

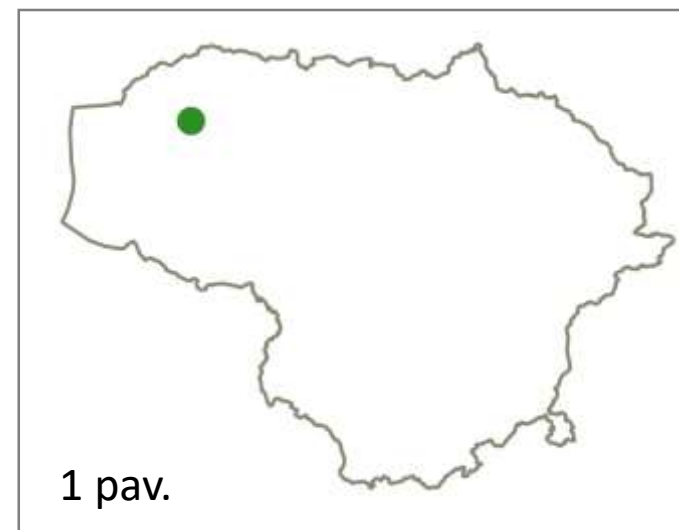
Mažasis varpenis (*Botrychium simplex* Hitchc.). Kodas: 1419

- Daugiametis, žolinis, (3) 5-10 (15) cm aukščio driežlielinių šeimos augalas. Sporifikuoja V-VI, anemochorija.
- Augavietės: apysausės ar drėgnokos žemažolės pievos smėlingame dirvožemyje. EB buveinės: 2320, 6230, 2330 (drėgnesni variantai).
- Cirkumborealinė rūšis, reta didžiojoje arealo dalyje. ES reta, išskyrus Slovėniją.
- Pagrindinė grėsmė - pievų apleidimas.
- Lietuvoje: Žemaitijos nacionalinis parkas BAST (vietovė) tikslinė rūšis. Apsaugos būklė 2019 m.: XX (nežinoma).

Mažoji varpenio radvietė Lietuvoje iki inventorizacijos

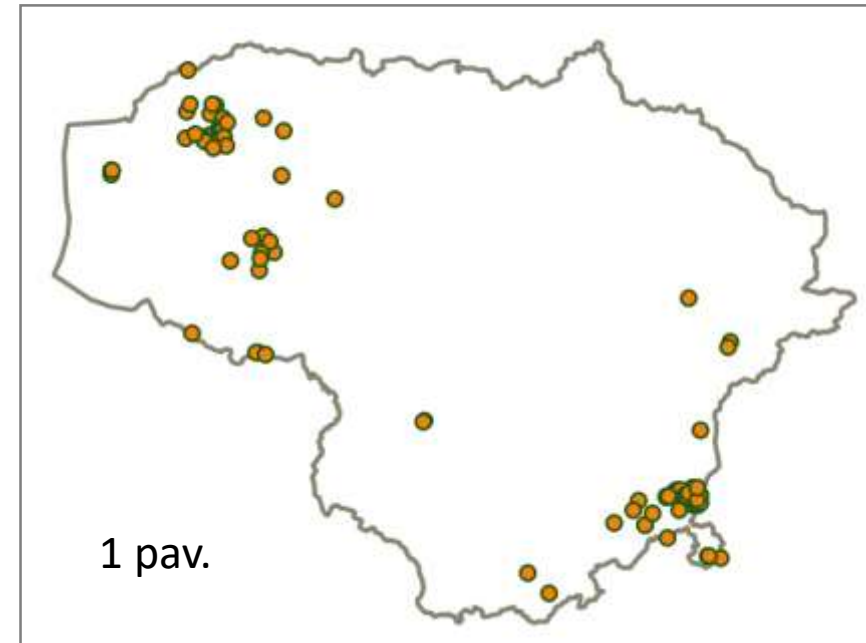
- Herbariumo pavyzdžiu (1966 m.) patvirtinta 1 radvietė (ŽNP) (1 pav.).
- Augavietė – briedgaurnas.
- Populiacijos būklė*:
 - 1966 m. – populiacija negausi, tikslus augalų skaičius nežinomas;
 - 2000 m. – rasti 2 individai;
 - 2009, 2012 ir 2015 m. – neaptikta.
- Išvada: esami duomenys negali nei patvirtinti, nei paneigti mažoji varpenio buvimo Lietuvoje.

**pagal GTC tyrimų 2016 m. ataskaitą*

Mažojo varpenio inventorizacijos Lietuvoje metodika

- Patikrai atrinkti buveinių tipai:
 - briedgaurynai (6230),
 - drėgnoki pajūrio tyruliai ir tarpkopės (2320),
 - drėgnoki kontinentiniai smėlynai.

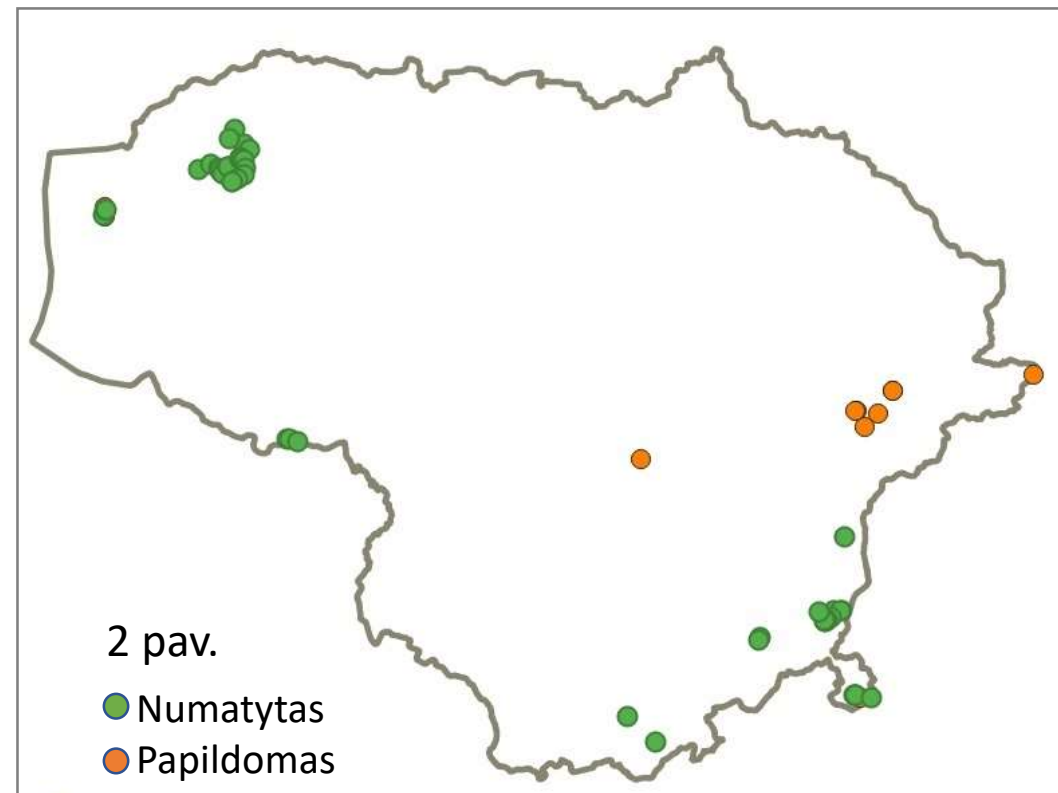
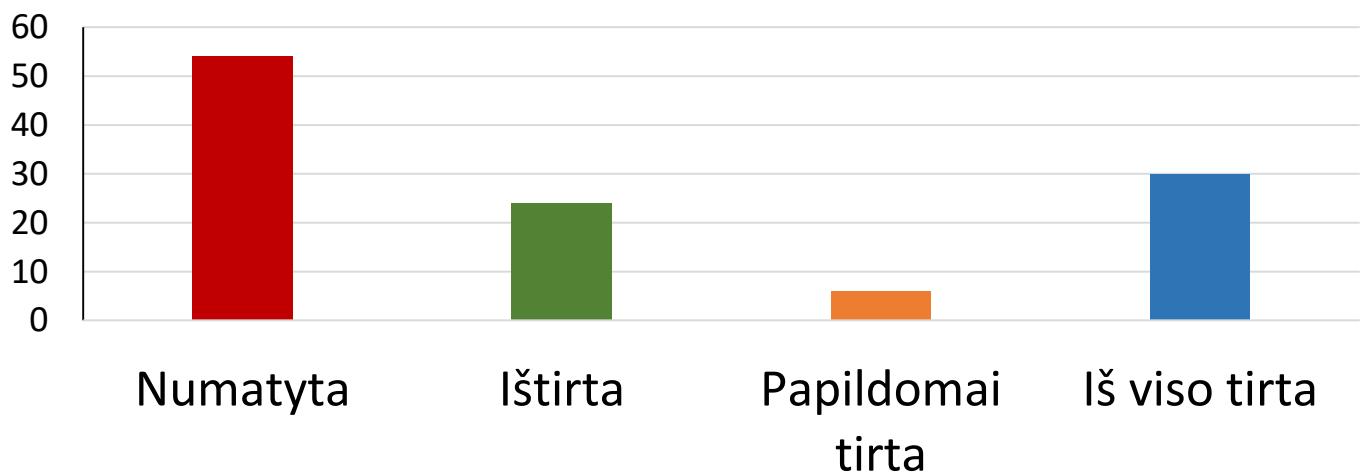

- Remiantis BIGIS buveinių DB, atrinktos 54 tyrimų vietos (1 pav.).
- Tyrimų vieta – teritorija, apimanti plotą 5 km spinduliu.
- Tyrimų vietoje tiriamos visos tinkamos buveinės (1-8 buveinių plotai tyrimų vietoje).
- Tyrimų laikas: paskutinė gegužės dekada ir pirmosios 2 birželio dekados.

Mažojo varpenio inventorizacija. 2018-2019 m. atlikti tyrimai

- Patikrintos 24 metodikoje numatytos vietos (44%) (1 pav.)
(iš viso - 41 buveinių plotas) (2 pav.).
- Patikrintos 6 papildomos vietos (11 buveinių plotų) (2 pav.).

1 pav. Numatytų metodikoje ir ištirtų vietų skaičius

2018-2019 m. nustatytos mažojo varpenio radvietės

Žemaitijos nacionalinis parkas BAST (vietovė) (1 pav.)

- Aptiktas 1 gyvybingas mažojo varpenio augalas.
- Buveinė – briedgaurnas (6230), plotas – 0,7 ha.
- Atsižvelgiat į buveinės gamtotvarkos priemones ir rūšies biologijos ypatybes, galima teigti, kad populiacija turi perspektyvų išlikti.

Pajūrio kopos BAST (vietovė) (Pajūrio RP) (1 pav.)

- Aptikta gyvybinga populiacija, sudaryta iš daugiau nei 300 įvairaus amžiaus individų.
- Buveinė – pajūrio smėlynų tyruliai (2320).
- Atsižvelgiat į buveinės gamtotvarkos priemones, rūšies biologiją ir populiacijos struktūrą, galima teigti, kad populiacija turi perspektyvą išlikti ir augti.

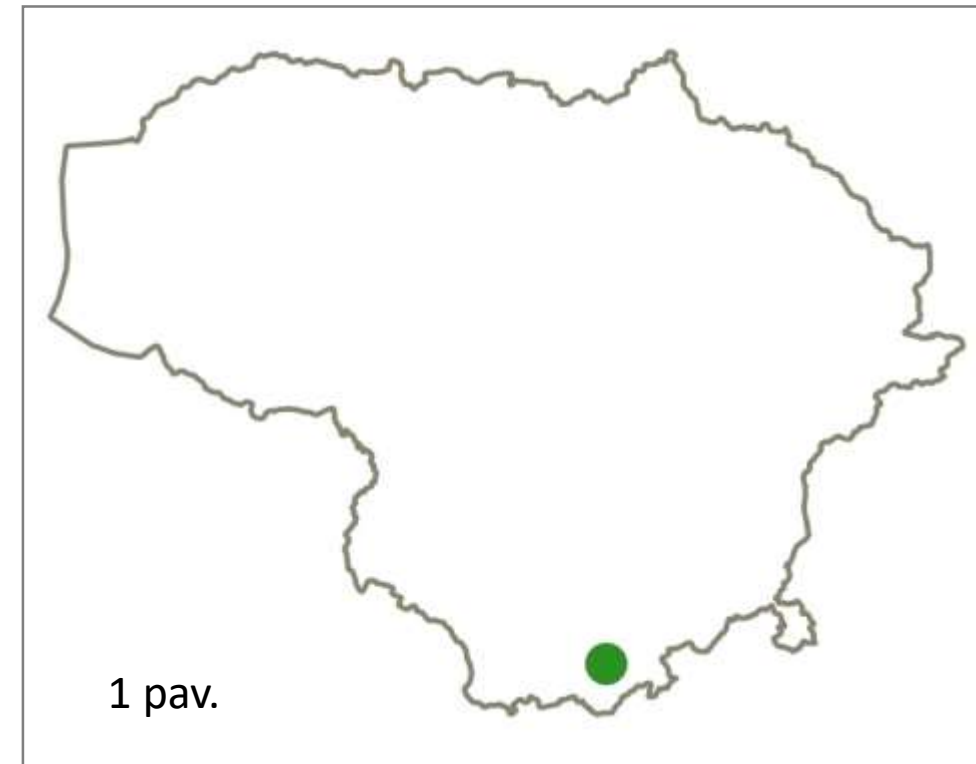
Smiltyninio gvazdiko tipinis porūšis (*Dianthus arenarius* ssp. *arenarius*) Kodas: 1954

- Daugiametis, žolinis, melsvai žalias; kerai pagalvėlių pavidalo; stiebai (5) 15-30 cm aukščio. Žydi V-VIII. Anemochorija.
- Augavietės: sausos, saulės apšviestos vietos smėlio dirvožemyje. EB buveinės: 2330, 4030, 6120, 9060, 91T0.
- Nuo dažnesnio borusinio porūšio skiriasi stiebo šakotumu.
- Arealas: Švedija, Estija, Latvija ir Lietuva. Retas visame areale.
- Grėsmės – miško aikštelių ir retmių nykimas dėl intensyvių miškininkystės metodų, miško nebeganymas.
- Lietuvoje: Dainavos giria BAST (vietovė) tikslinė rūšis. (Dzūkijos NP). Apsaugos būklė 2019 m.: XX (nežinoma).

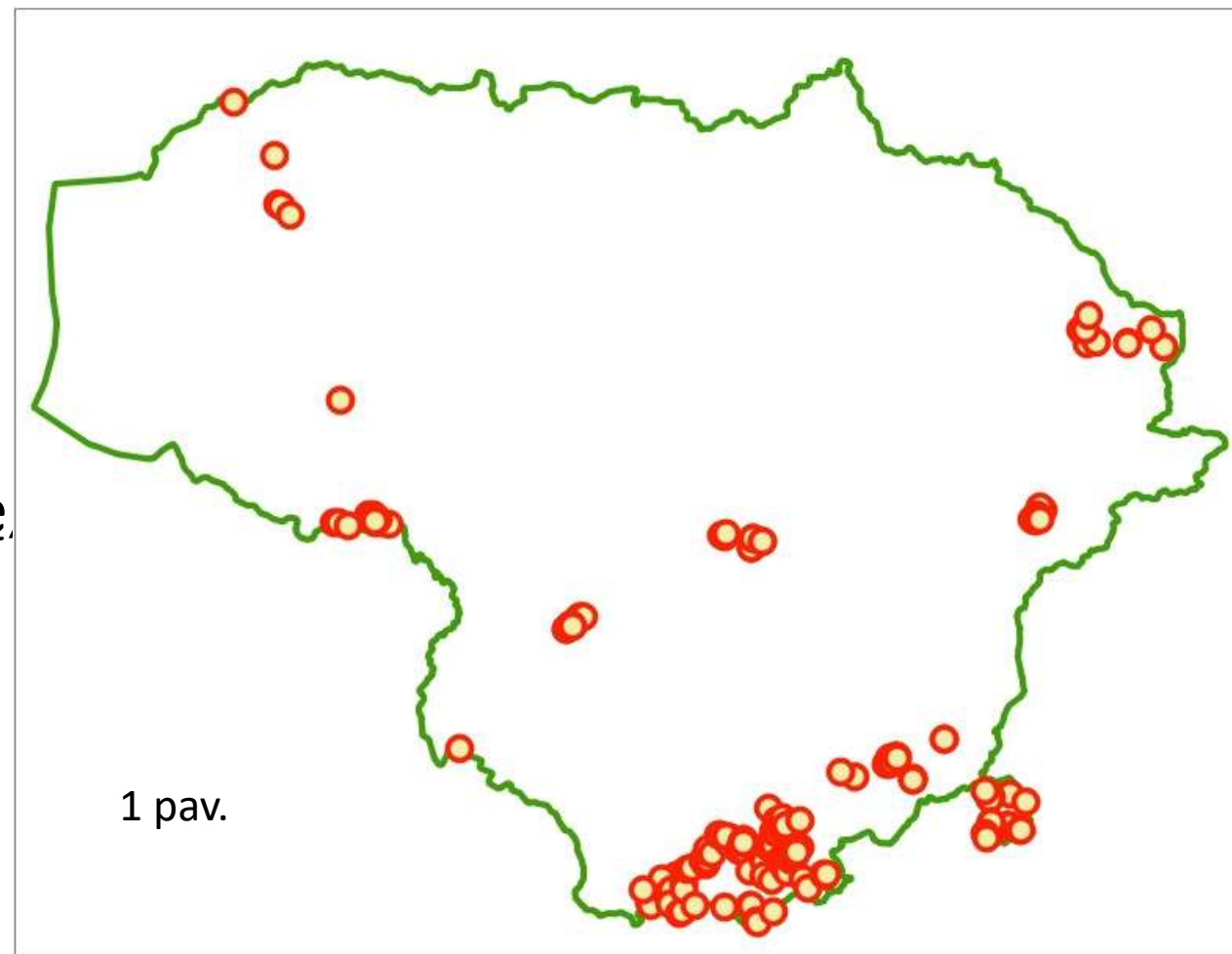
Smiltyninio gvazdiko tipinio porūšio radvietės Lietuvoje iki inventurizacijos

- 1 radvietė, esanti Dzūkijos NP (1pav.).
- Augavietė antropogeninė: 40° nuolydžio pakelės šlaitas; susiformavusi tipiška smėlynų bendrija (ES buveinė 2330).
- Populiacija užima 400 m² plotą.
- 2015 m registruoti 124 individai. Populiacijos struktūra gera.

Smiltyninio gvardiko tipinio porūšio inventORIZACIJOS Lietuvoje metodika

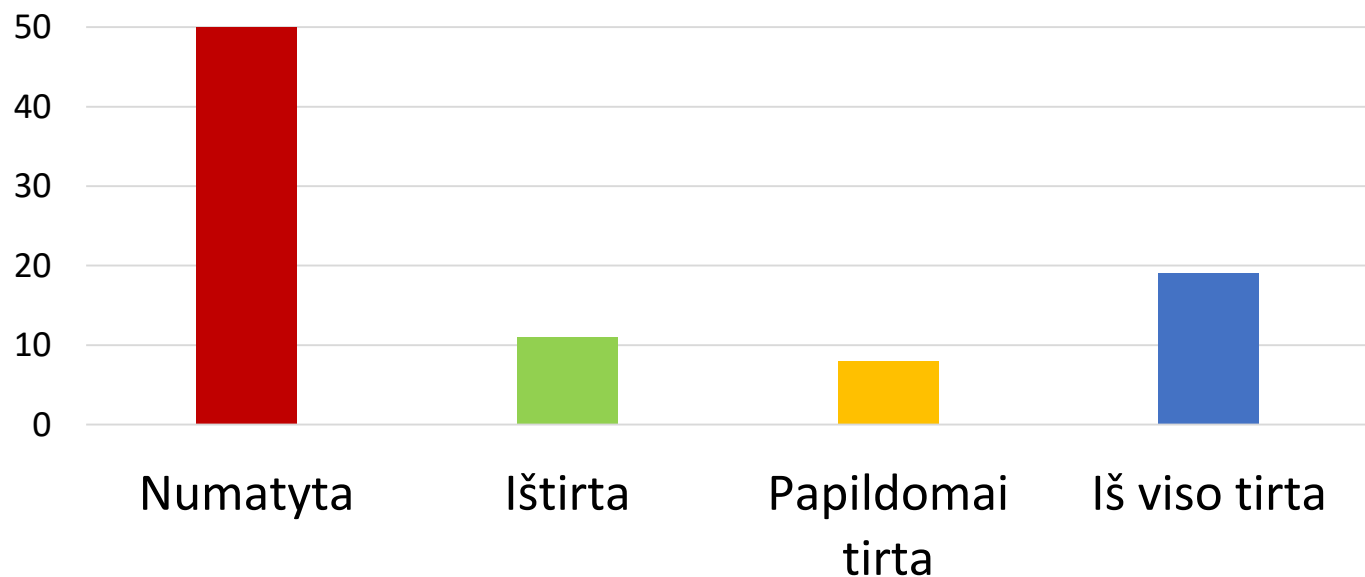
- Patikrai atrinkti buveinių tipai:
 - nesusivėrusios žemyninės smiltpievės (2330),
 - viržynai (4030),
 - karbonatinių smėlynų pievos (6120),
 - kerpiniai pušynai (91T0).
- Naudojant BIGIS buveinių duomenų bazę, atrinkta 50 tyrimų vietų (1 pav.).
- Tyrimų vieta – teritorija, apimanti plotą 5 km spinduliu.
- Tyrimų vietoje tiriamos visos tinkamos buveinės (1-20 buveinių plotai tyrimų vietoje).
- Tyrimų laikas: birželis – rugpjūtis.

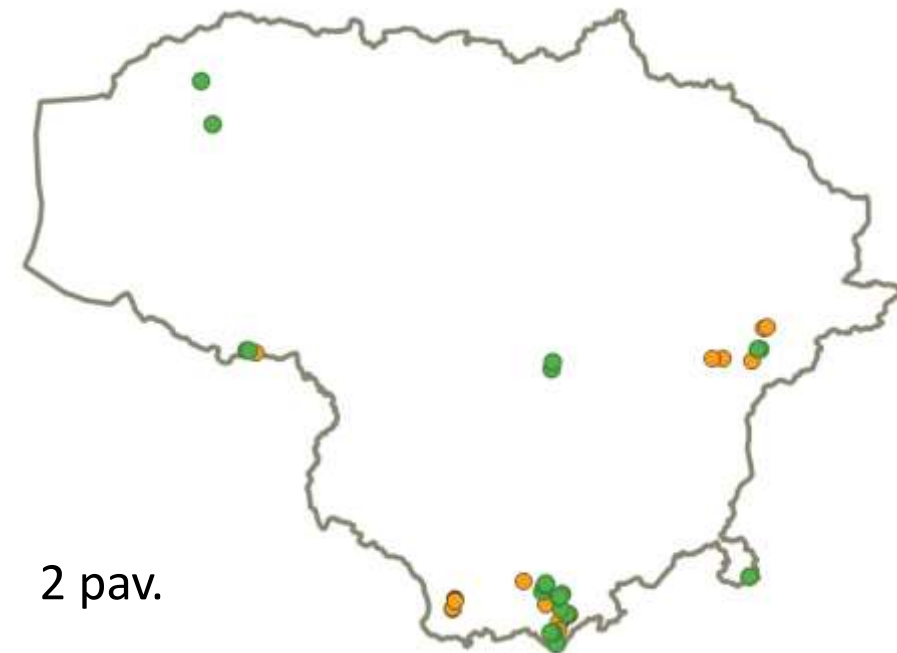
Smiltyninio gvazdiko tipinio porūšio inventorizacija. 2018-2019 m. atlikti tyrimai

- Patikrintos 11 metodikoje numatytos vietos (22%) (1 pav.)
(iš viso - 22 buveinių plotai) (2 pav.).
- Patikrintos 8 papildomos vietos (20 buveinių plotų) (2 pav.)
- Papildomai patikrai įtraukta buveinė 9060.

1 pav. Numatytų metodikoje ir ištirtų vietų skaičius

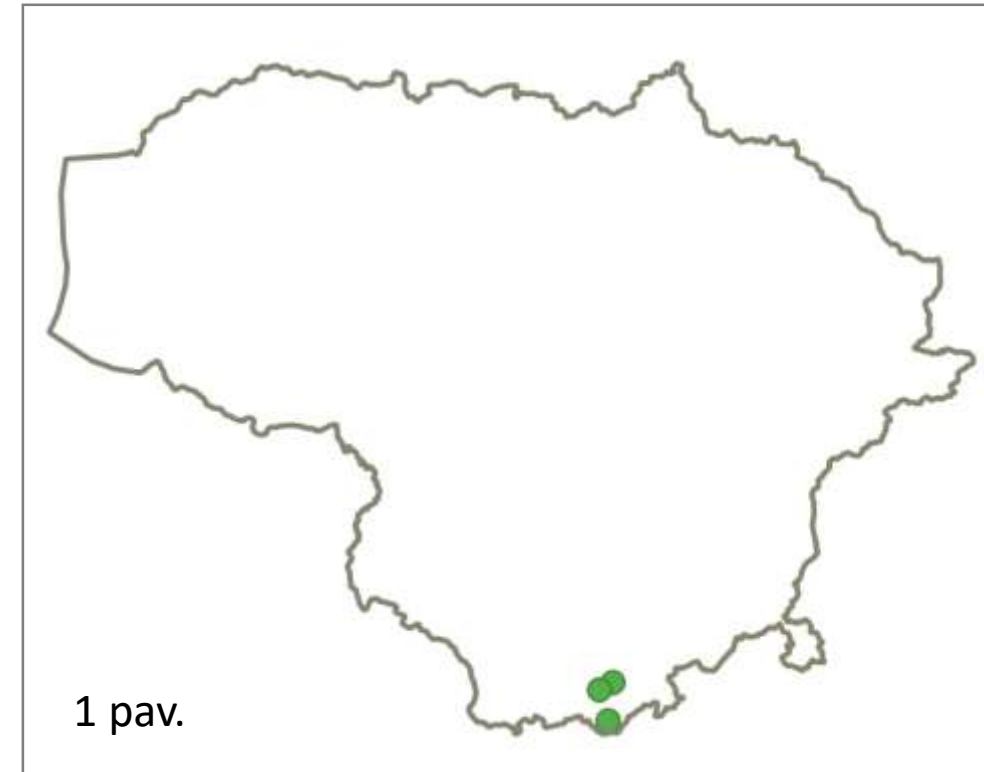
2 pav.

2018-2019 m. nustatytos smiltyninio gvazdiko tipinio porūšio radvietės

Visos nustatytos smiltyninio gvazdiko tipinio porūšio radvietės yra Dzūkijos NP (1 pav.):

1. Prie kelio Marcinkonys-Varėna, dešinėje kelio pusėje (kitoje, nei anksčiau rasta). Smiltpievėje. Populiacija gyvybinga.
2. Darželių miške, netoli kelių Darželiai-Rudnia sankirtos. Jauname pušyne, pakelėje. 2 individai. Perspektyvų išlikti nėra.
3. Musteikos apylinkės, Aukštakalnio miške, pakelėje. Populiacija gyvybinga, bet reikalingos gamtotvarkos priemonės.

Stačioji dirvuolė (*Agrimonia pilosa* Ledeb.), kodas -1939

- Erškėtinių š., daugiametinis žolinis augalas; 50-100 cm, žydi VI pab.-VIII pab.; zoochorija.
- Temperatinė-submeridionalinė, eurazijinė, eurikontinentinė rūšis. Per Vakarų Lietuvą eina vakarinė arealo riba.
- Pusiau pavėsinė-pusiau šviesiamėgė, mezoeutrofinė, mezofilinė; dirvožemis neutralios r., priemolingas, susikaidžiusiu humusu.
- Buveinės: šviesūs lapuočių ir mišrūs miškai, miškapievės, pamiškės. EB buveinių tipai: 5130, 6210 (*Trifolion medii*), 6430 (*Aegopodion*), 6530, 9020, 9060(?), 9070, 9160.
- Dėl nebeganymo miškuose išstumta į antrines buveines – kvartalinės ir kiti spindžiai, pakelės, miško sandėlių aikštelės, užkrūmijančios pievos.

Stačioji dirvuolė. Situacija Lietuvoje

Rytų Lietuvoje – nereta, Vidurio – apyretė, Vakarų – reta.

Herbariumo pavyzdžiai – apie 100 egz. iš skirtingų vietų;

Lietuvos TSR flora IV t. 1979 – 69 taškai paplitimo žemėlapyje (1 pav.);

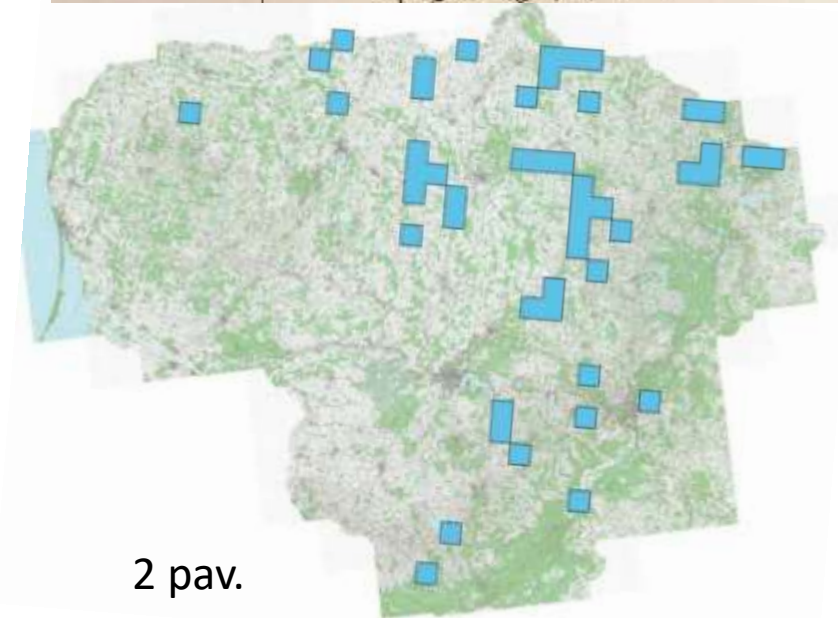
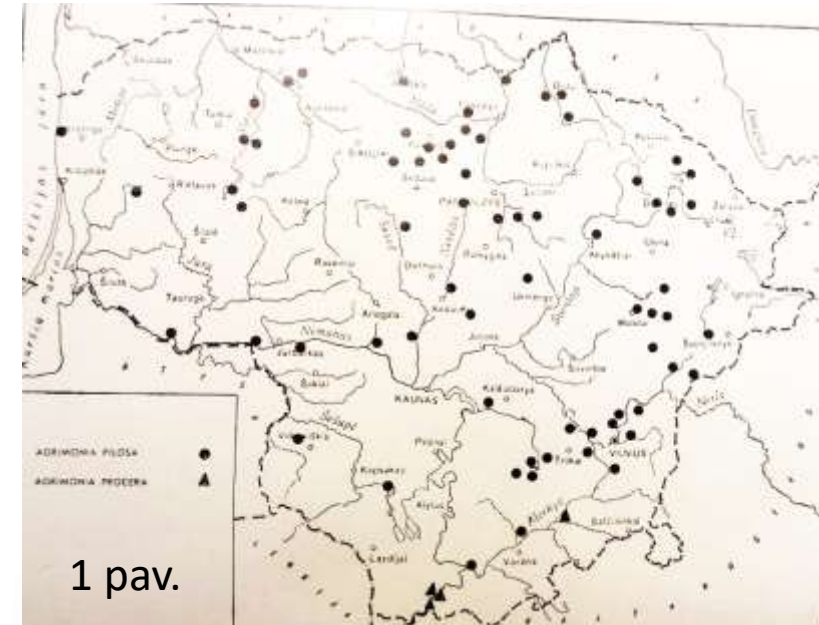
SRIS (ne LRK rūšis) – 43 stebėjimai nuo 2002 m.

Lietuvos ataskaitose EK pagal BD 11 str.:

- 2001-2006 m. U1 69-100 radimviečių;
- 2007-2012 m. U2 69-100 radimviečių (2 pav.);
- 2013-2018 m. U1 3000-5000 individų.

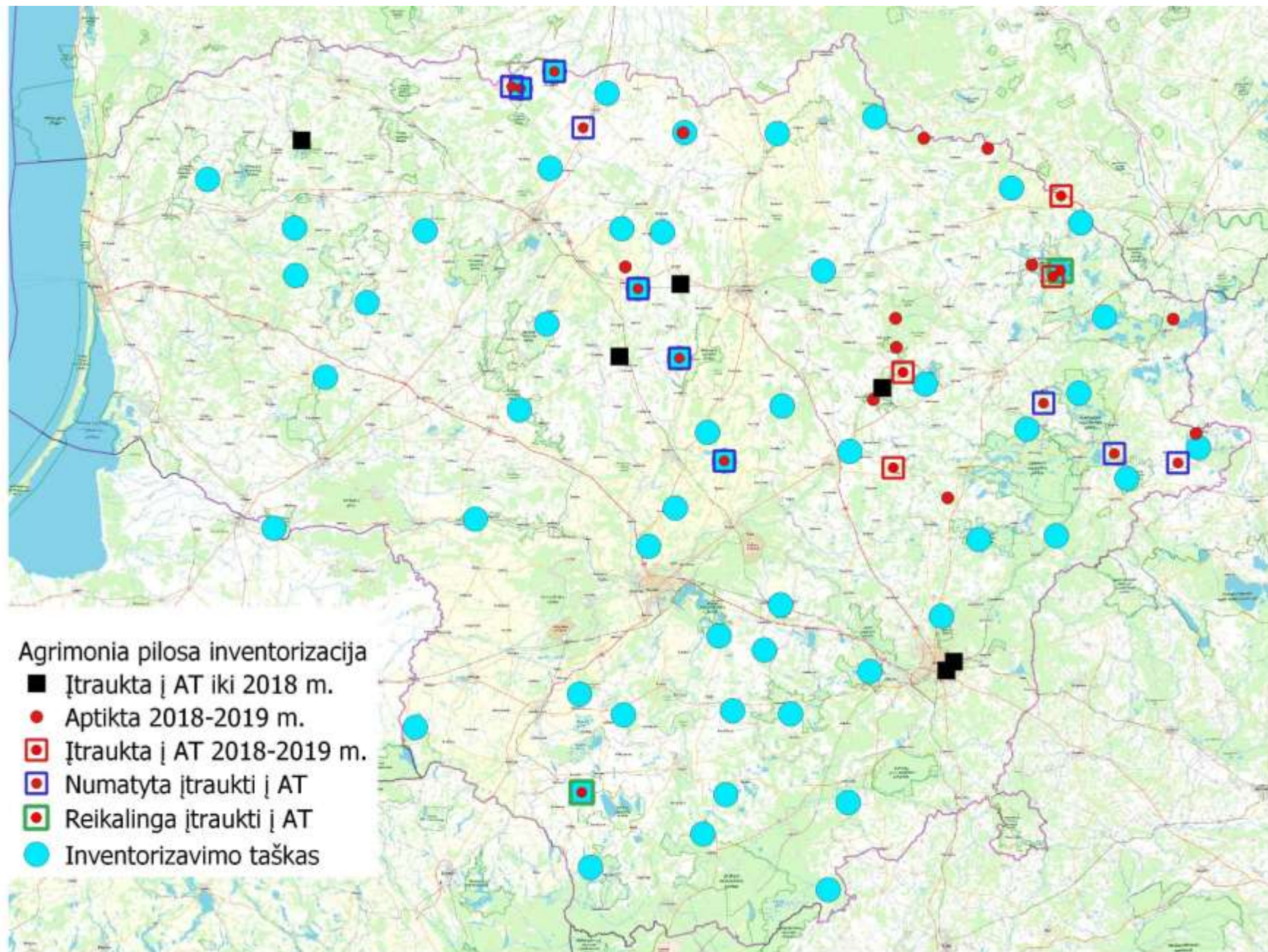
Tikslinė rūšis 6 BAST (Vietovėse, 2018 m.):

- Naudvario miškas (Naudvario bot. dr., Panevėžio r.)
- Strazdynė (Strazdynės bot. dr., Radviliškio r.)
- Anykščių šilelis (Anykščių RP)
- Vidgirio miškas (Plinkšių miško BP)
- Kaukysos upės slėnis (Pavilnių RP)
- Vilnios šlaitai ties Pūčkoriais (Pavilnių RP)

Stačioji dirvuolė. Inventorizacijos rezultatai

- Pasirinkta 56 inventorizavimo taškai;
- Inventorizuota 4-iuose taškuose. Visuose rezultatyviai;
- Dar 3 taškai sutapo su Žagarės RPD (V. Grigaliūnas) ir vienas VSTT (K.Katilius) rengiamasis BAST apsaugos tikslas (AT);
- Rūšis inventorizuota dar apie 20 kitų vietovių nustatant BAST apsaugos tikslus;
- Naujai įtraukta į 4-ių BAST AT:
 - Ažukriaunio miškas
 - Balnio ežeras ir jo apyežerės
 - Svirplinės pelkė
 - Girelės miškas
- Numatyta įtraukti į dar 10 BAST AT;
- Iš viso 2018-2019 inventorizuotų populiacijų individų kiekis – apie 6300.
- Didžiausia nustatyta populiacija – Girelės miškas (Anykščių r.) - ~1300 ind.

Žaliasis sėmainis (*Buxbaumia viridis* (Lam. et DC) Moug. et Nestl.), kodas - 1386

- Vienametė samana, gametofitas mikroskopinis, augalai pastebimi tik išaugus sporogonui (~1,5 cm) - nuo rugsėjo iki gegužės pabaigos.
- Euroamerikinė, spygliuočių ir mišrių miškų zonos rūšis. Paplitusi šiaurvakarinėje Europos dalyje ir kalnuose.
- Sengirių rūšis. Reikalingas aukštos drėgmės mikroklimatas ir didelis vėlyvų stadijų irimo negyvos medienos kiekis. Auga pavieniui-grupėmis ant stipriai sutrūnijusios medienos. Tą patį substratą naudoja tik keletą metų.
- Buveinės: seni drėgni eglynai ir eglių-lapuočių miškai. EB buveinių tipai: 9010, 9050, 9080, 91D0.
- Nyksta dėl senų miškų iškirtimo, negyvos medienos šalinimo, miškų sausinimo.

Žaliasis sėmainis. Situacija Lietuvoje

Lietuvoje stebėta tik 2 kartus:

1. 2005 m., Varėnos r., Skroblaus rezervatas, ant pušies virtėlio apie 30 individų;
2. 2013 m., Tauragės r., Tyrelio miškas, 1 individas ant medienos trūnėsių;

Lietuvos ataskaitose EK pagal BD 11 str.:

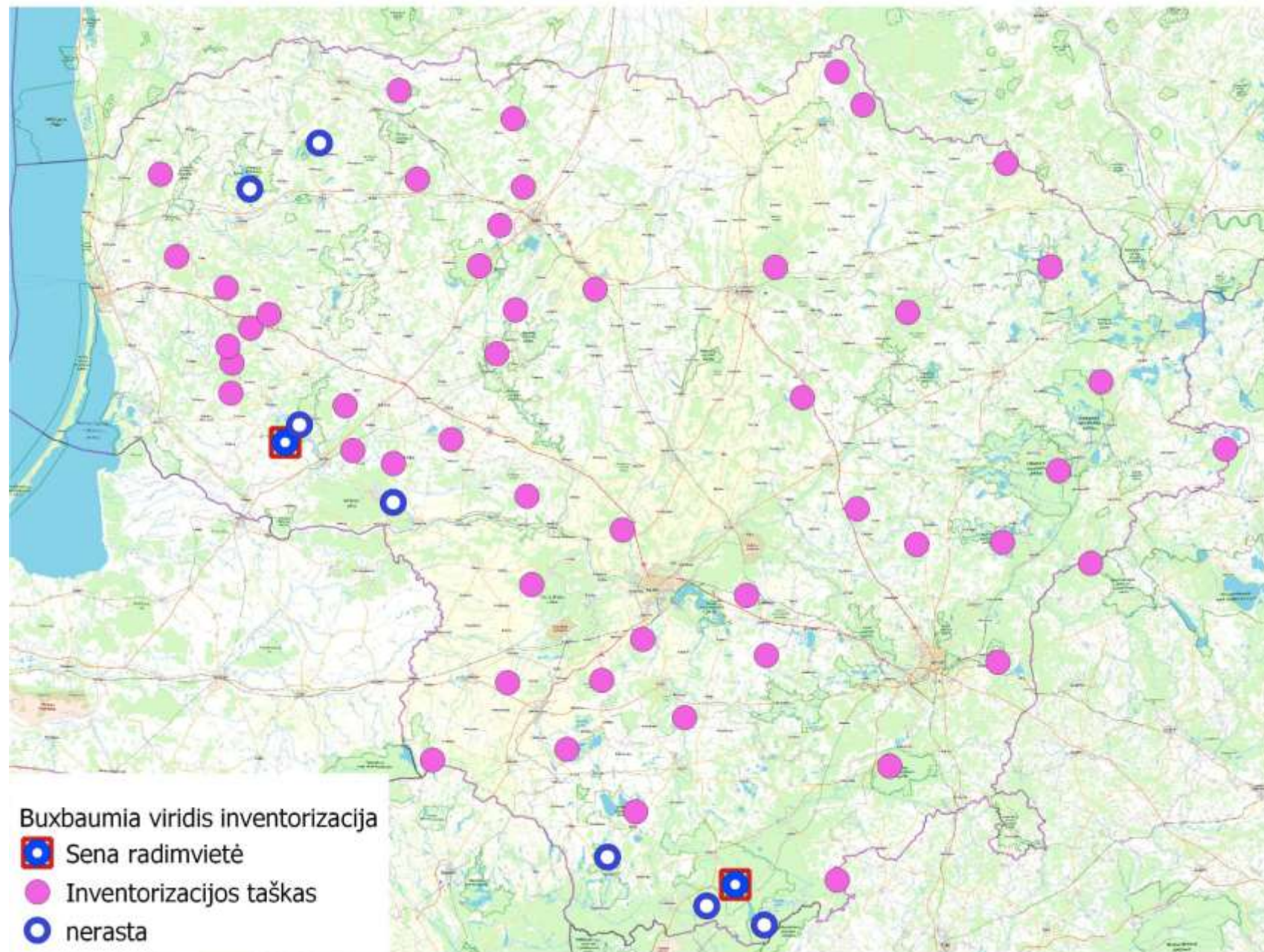
- 2007-2012 m. U1 1-5 radimvietės;
- 2013-2018 m. U2 1-5 radimvietės.

Tikslinė rūšis 1 BAST (Vietovėje):

- Dainavos giria (Dzūkijos NP)

Žaliasis sėmainis. Inventorizacijos rezultatai

- Pasirinkta 59 inventorizavimo taškai;
- Paieška vykdyta 9-iuose taškuose;
- Rūšis nerasta nei vienoje vietoje, net labiausiai tinkamose buveinėse;
- Nepalankios meteorologinės sąlygos – sausringa pernykštė vasara, netinkama samanoms vystytis.
- Inevntorizaciją tikslinga atlikti palankesniais metais – po drėgnos vasaros.

Ačiū už dėmesį!

Už pagalbą dėkojame kolegoms iš saugomų teritorijų direkcijų:
Onutei Grigaitei
Marijai Jankauskienei
Irmai Maciulevičienei
Erlandui Paplauskiui

